

دزمونند توتو

مسیر آشتی

از استبداد به دموکراسی

اگر فراموش کنیم، عدالت چه می‌شود؟

بهمن احمدی امویی

بنگاه ترجمه و نشر
کتاب پارسه

فهرست

۹	مقدمه
۱۷	فصل اول: پیش درآمد
۳۱	فصل دوم: دادگاه نورنبرگ یا فراموشی عمومی؟ راه سوم
۵۳	فصل سوم: در بهترین زمان
۶۹	فصل چهارم: عدالت چه می‌شود؟
۸۹	فصل پنجم: بلند شدن و دویدن
۱۱۵	فصل ششم: گوش کردن به یک قربانی
۱۵۵	فصل هفتم: می‌خواهیم ببخشیم اما نمی‌دانیم چه کسی را باید ببخشیم
۱۹۹	فصل هشتم: این برادر من است، کفش‌های او را می‌شناسم
۲۳۹	فصل نهم: خدای من! چرا چنین کار بی‌اجر و مزدی را انجام می‌دهم؟
۲۶۷	فصل دهم: مانمی دانستیم
۳۲۱	فصل یازدهم: به راستی بدون بخشش آینده‌ای وجود ندارد
۳۵۹	ضمیمه

مقدمه

آفریقای جنوبی تجربه‌ای را پشت سر گذاشته که بررسی آن از دو جنبه برای بسیاری از کشورها مفید و حائز اهمیت است: نخست، چگونگی ایجاد و شکل‌گیری دموکراسی و تحکیم آن (دموکراسی‌سازی) و دوم، نحوه مواجهه با گذشته تاریک، خشن و سؤال‌برانگیزی که باید تکلیف خود را با آن روشن می‌کرد. آفریقای جنوبی به‌رغم تمام پیش‌بینی‌های منفی، به‌طور مسالمت‌آمیزی از این دو مرحله با موفقیت عبور کرد. کتاب حاضر داستان چگونگی عبور از این گذرگاه دشوار است؛ مسیری که در نگاه نخست ناپیمودنی می‌نمود.

در نظام و ساختار آپارتاید که به صورت رسمی از سال ۱۹۴۸ و با روی کار آمدن یک دولت سفیدپوست (آفریکانر^۱) اجرایی شد، سیاه‌پوست‌ها حق نداشتند زمین را برای کشف طلا و الماس حفاری کنند، موظف به دریافت جواز عبور بودند تا جلو جابه‌جا شدن نیروی کار گرفته شود، از داشتن مشاغلی که برای سفیدپوست‌ها در نظر گرفته شده بود، منع می‌شدند و مجبور به

1. Afrikaner

زندگی در مناطق و کمپ‌های جداگانه بودند.

«قانون زمین» مصوب سال ۱۹۱۳، بومی‌های آفریقایی را از خریدن زمین‌های خارج از مناطق بومی - که دولت تعیین می‌کرد - منع کرده بود. این قانون همچون بسیاری دیگر از قوانین، پس از روی کار آمدن ناسیونالیست‌های آفریکاندر در سال ۱۹۴۸، با شدت و قوتی بیشتر اجرا شد. در سال ۱۹۳۹ مناطقی که در اختیار سیاهپوستان بود، تنها ۱۳ درصد کل کشور را شامل می‌شد؛ در حالی که در همان زمان سیاهپوستان ۸۰ درصد جمعیت کشور را تشکیل می‌دادند و ۸۷ درصد اراضی به سفیدپوستانی که نزدیک به ۲۰ درصد جمعیت کل کشور بودند، تعلق داشت. هرچند پیش از وضع این قانون، اروپایی‌ها به تدریج آفریقایی‌تبارها را به مناطق حفاظت‌شده کوچکی کوچانده و حضورشان را تنها به این مناطق محدود کرده بودند، این قانون در ۱۹۱۳ به‌طور قطعی و نهایی، زمینه‌های شکل‌گیری رسمی رژیم آپارتاید را فراهم کرد؛ رژیمی که در آن اقلیت سفیدپوست از حقوق سیاسی، اقتصادی و اجتماعی برخوردار و اکثریت سیاهپوست از همه آن‌ها محروم بود. قانون زمین بومیان، محدوده‌های حفاظت‌شده مشخصی را برای سکونت آفریقایی‌تبارها در نظر گرفته بود که بعدها این مناطق را بانتوستان^۱ نامیدند. نامی که رژیم آپارتاید برای نامیدن سیاهپوستان و بومیان آفریقایی جنوبی به کار می‌برد؛ صفتی که هم جنبه تحقیر داشت و هم می‌گفت که این سیاهان ساکنان اصلی و اولیه آفریقایی جنوبی نیستند؛ بلکه آن‌ها بانتو‌آهایی هستند که حدود هزار سال پیش از شرق نیجریه به این منطقه مهاجرت کرده‌اند. بنابراین به هیچ‌وجه استحقاقی بیش از

۱. Bantustan: بانتوستان‌ها مناطق جغرافیایی بودند که بر اساس تقسیم‌بندی نژادی و قبیله‌ای و قومی به‌وسیله رژیم آپارتاید ایجاد می‌شدند. در این مناطق، قوانین و مقررات حاکم، قوانین قبیله‌ای بود و ظاهراً دولت آپارتاید در آن‌ها دخالتی نداشت. این مناطق دولت‌های خودمختار درون سرزمین آفریقایی جنوبی بودند، ولی فقط به‌وسیله آفریقایی جنوبی به رسمیت شناخته شدند.

اروپایی‌ها برای در اختیار داشتن اراضی منطقه ندارند.

نخستین جرقه‌های آگاهی سیاسی که با تشکیل کنگره ملی آفریقا در سال ۱۹۱۲ زده شد، زمینه‌های شکل‌گیری جنبش آرام و مسالمت‌آمیزی را در میان سیاهان طبقه متوسط این کشور فراهم کرد؛ اما پس از جنگ جهانی دوم، کنگره ملی آفریقا به دلیل شکست خوردن در مسیر ایجاد تعادل در نظام و ساختار موجود کشور، به جریانی رادیکال تبدیل شد. سال ۱۹۴۳، کنگره ملی آفریقا بیانیه‌ای منتشر کرد و برای نخستین بار درخواست حق رأی را برای تمام مردم کشور پیش کشید.

در سال ۱۹۷۶ شورشی در منطقه سووتو^۱، شهرک بزرگ سیاه‌پوست‌نشین خارج از ژوهانسبورگ، روی داد که در آن ۵۷۵ نفر کشته شدند. این اتفاق موجب گسترش اعتراضات همه‌جانبه و فراگیر در آفریقای جنوبی شد. دولت ابتدا برای فرونشاندن شعله اعتراض، رفتاری همراهانه پیش گرفت و در سال ۱۹۸۰ دو منطقه و بانو جدید برای سیاهان ایجاد کرد و ناگزیر از به رسمیت شناختن اتحادیه‌های کارگری آفریقایی‌ها شد. دولت آپارتاید در سال ۱۹۸۴ قانون اساسی جدیدی را اعلام کرد که بر اساس آن هندی‌ها و رنگین‌پوست‌ها می‌توانستند مجالس قانون‌گذاری مخصوص خود را داشته باشند، اما سفیدها همچنان در مجلس قانون‌گذاری در اکثریت مطلق باقی ماندند. پس از آن که پی. دبلیو. بوت^۲ به ریاست جمهوری برگزیده شد، یک هندی و یک رنگین‌پوست را برای عضویت در کابینه خود برگزید، اما هیچ‌یک از این دو مسئولیت وزارتی مشخصی نداشتند و نقش مشاور را ایفا می‌کردند. از سال ۱۹۸۴ دولت مجبور شد قانون حفظ مشاغل اختصاصی را — که آفریقایی‌های سیاه‌پوست را از عهده‌داری برخی مشاغل خاص بازمی‌داشت — کنار بگذارد. بر اساس آن قانون، آفریقایی‌تبارها حق نداشتند کارگر ماهر، تاجر، کارآفرین، مهندس و متخصص شوند.

1. A.N.C

2. Soweto

3. P.W. Botha

با این همه، فلسفه اصلی و ساختار نظام آپارتاید بدون تغییر باقی ماند. امتیاز دادن‌های دولت آپارتاید به اندازه‌ای نبود که مانع شکل‌گیری اعتصاب‌ها، شورش‌ها و ناآرامی‌های اجتماعی شود. شورش‌ها و اعتصاب‌ها هر روز گسترش می‌یافت. در سال ۱۹۸۵ تعداد کشته‌ها در خشونت‌های سیاسی به ۸۷۹ نفر رسید و ۳۹۰ فقره اعتصاب که در آن‌ها ۲۴۰ هزار کارگر شرکت داشتند، روی داد. در این اعتراض‌ها، اتحادیه‌های کارگری پیشگام فعالیت‌های ضددولتی بودند. وقتی در سال ۱۹۸۶ دولت آمریکا تحریم‌هایی را علیه این کشور اعمال کرد، وضعیت برای دولت آپارتاید دشوارتر شد. از سال ۱۹۸۰، بسیاری از دولتمردان سفیدپوست آفریقای جنوبی احساس کردند تداوم روند موجود امکان‌پذیر نیست و از این‌رو باب مذاکره را با کنگره ملی آفریقا و رهبران سیاه‌پوستان گشودند.

در فوریه ۱۹۸۹، اف. دبلیو. دکلرک^۱ از پی. دبلیو. بوتای رهبری حزب ناسیونالیست پیشی گرفت و در ماه سپتامبر همان سال به ریاست جمهوری برگزیده شد. او فهمیده بود که فشارهای داخلی و خارجی، نظم نژادی دولت آپارتاید را تضعیف کرده است؛ از این‌رو نتیجه گرفت بهترین گزینه برای سفیدها این است که به منظور رسیدن به مصالحه، آن‌هم از موضع قدرت، با سیاهان وارد مذاکره شوند.

در ابتدای سال ۱۹۹۰ ممنوعیتی که بر فعالیت‌های کنگره ملی آفریقا اعمال می‌شد، برداشته شد و نلسون ماندلا^۲ از زندان رهایی یافت. پس از آن، مذاکرات فشرده‌ای در مورد چگونگی گذار از دوران آپارتاید و وضعیت جامعه پس از آپارتاید، آغاز شد. در دسامبر ۱۹۹۱، با توجه به پیشنهادهاى حزب ناسیونالیست آفریکانرها، مبنی بر اتخاذ تمهیداتی در قانون اساسی برای جلوگیری از تهدیدات ناشی از حکومت اکثریت سیاهان، مذاکرات در

1. F.w.Deklerk

2. Nelson Mandela